СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVIII. Ч. 129. Джерзі Сити, Н. Дж., вівторок, 4-го червня 1940. No. 129. Jersey City, N. J., Tuesday, June 4, 1940. VOL. XLVIII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ МОЖЛИВОСТІ ДЮІЯ

НЮ ЙОРК. — Тепер, коли делегати на републиканську конвенцію, що має назначити кандидата цеї партії на президента в наступних виборах, вже обчислені, показується, що хоч Дюі здобув велику популярність, то проте забракне йому голосів, щоб у першім голосуванні дістати номінацію на президентського кандидата. Всіх делегатів на конвенцію буде 1,000. З того лиш 300 заявились вже за Дюія. Прийдеться йому ще повести немалу агітацію в свою користь, щоб забезпечити собі більшість голосів. Серед цеї агітації, не виключене, може виринути якийсь „чорний кінь", себто такий кандидат, що зпочатку мав мало голосів, а на кінець виходить переможцем. Другим, щодо скількости записаних голосів, стоїть сенатор Тефт, він має 275. Третим сенатор Венденберг; далі йдуть — Ганет, Гувер, Вилкі і т. д.

ЗА ЗБІЛЬШЕННЯ АРМІЇ.

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт рішив звернутись до губернаторів всіх 48 стейтів, які зїдуться незадовго в Дулют, Мінн., на наради, щоб вони вплинули в своїх стейтах на те, щоби більше число молодих людей записувалось як добровольці до трьох галузей американських збройних сил — армії, фльоти і летунства.

АМЕРИКАНЦІ ВТІКАЮТЬ З ЕВРОПИ.

ВАШИНГТОН. — Багато американських громадян, що дотепер собі легковажили пересторогу американських консулів в Европі, тепер розпачають, що не можуть дістатись чимскорше назад до дому. Бо італійські кораблі, що донедавна ще курсували між Европою і Америкою, тепер припинили свою службу. Зновуж американські кораблі, вислані в тій ціли до Европи, не годні всіх американців забрати. Корабель „Вашингтон" тепер наладований по береги вертає до дому. Але в Европі ще залишилось коло 40,000 американських громадян. Одначе лиш частина з тих людей хоче негайно повертати. Інші так вросли в европейський ґрунт, що хочуть провести там війну і ділити долю місцевих людей.

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІСТІВ У ПОЛУДНЕВІЙ АМЕРИЦІ.

БОГОТА (Колюмбія). — Три тисячі німецьких туристів дістало візи на „відвідини" в Колюмбії. Вкупі з тим місцева націстична організація оживила свою діяльність і почала видавати новий часопис, званий „Справедливість батьківщини", в якій отверто проповідує націстичні ідеї і стає по стороні Німеччини.

РЕКОРДОВІ ВІДВИДИНИ НА СВІТОВІЙ ВИСТАВІ.

НЮ ЙОРК. — Внаслідок чудової, справді літньої погоди, маси народу відвідало Світову Виставу минулої неділі. Прибуло близько чотириста тисяч осіб, побиваючи в той спосіб рекорд у цім сезоні.

ДОВКОЛА БУДОВИ ЛІТАКІВ.

ВАШИНГТОН. — Американська палата летунства ствердила, що під теперішню пору американські фабрики, що виробляють літаки на той сам лад, що швайцарці виробляють годинники, не можуть випродукувати більше, як десять до дванадцять тисяч літаків на рік. Вони мусять перейти на той сам спосіб масової продукції, що авта в Америці, себто на систему „пояса".

Едзел Форд, син Генрого Форда, мав побачення з президентом Рузвелтом і з іншими представниками уряду, правдоподібно в звязку з заявою його батька, що Фордова компанія годна виробляти щодня по тисячу літаків. Директори Дженерал Моторс заявили, що їх фабрики годні виробляти по тисячу літаків на місяць.

ЗАГРОЗА СТРАЙКУ В „ДЖЕНЕРАЛ МОТОРС".

ДІТРОЙТ. — Юнійні провідники відкинули пропозицію заряду Дженерал Моторс, на основі якої мало прийти до підпису нового контракту праці між зарядом і 135,000 робітників. У звязку з тим юнійні провідники, що дістали від членства право покликати людей на страйк, звернулись з проханням до президента, щоби він назначив державного посередника для вирівнання непорозуміння між робітниками і зарядом.

ПРИПИНЕННЯ СТРАЙКУ В ДОКАХ.

КЕРНІ (Ню Джерзі). — Шість тисяч страйкуючих робітників, які були заняті в сухих доках біля будови чотирьох воєнних кораблів, повернули назад до праці. До цього спонукало робітників і це, що тепер не час робити перешкоди в національним зброєнні. Свої спори з зарядом доків робітники передали спеціяльній комісії.

МІСЬКІ ЗАЛІЗНИЦІ.

НЮ ЙОРК. — Міські підземні і надземні залізниці, а також вуличні трамваї, курсували по старому в останніх днях і мало хто догадувався, що вони з першим червня перейшли вже під заряд міста Ню Йорку.

ПОВЧАННЯ ДЛЯ ПІДРОСТКІВ

НЮ ЙОРК. — Судия С. Джексон заявив, що новостворене міське бюро для повчання підростків буде при спільній кооперації зо школами повчати хлопців і дівчат до чого доводять ріжні проступки. Якби хлопці знали, скільки шкоди вони завдають цілій суспільности тим, що нищать дерева та інші публичні речі, по вулицях, чи парках; чи тим, що викликують фальшивий пожарний сиґнал, чи тим, що чіпаються ззаду авт — вони цього не робилиб. Тому треба їм це виснювати, евентуально повести до пожарної стації, чи шпиталю і показати жертви, що потерпіли внаслідок чіпання авт. Судия Джексон також сказав, що багато мололітних дівчат пк склепах викрадають ріжні речі і опісля перепродують їх. Ті, що ці речі купують від малолітних дівчат, будуть тяжко карані, казав він.

СОВЄТСЬКА „АНАЛІЗА" ВІЙНИ

Московська газета „Труд", подає в перше аналізу воєнної ситуації в західній Европі. Каже, що аліянти мають над Німеччиною перевагу, але її не використали, бо мовляв дефітистичний дух підривав державні військові апарати.

Каже, що Англії й Франції треба буде двох років, заки вони зрівняються з Німеччиною.

БРИТІЙСЬКІ ГРОМАДЯНИ ПОКИДАЮТЬ МАДЯРЩИНУ

Мадярські газети звертають увагу на факт, що багато британських підданих покинуло останніми днями Мадярщину й вернулося до Англії через Італію.

Деякі англійці готовляться на випадок вступлення Мадярщини до війни переїхати до Туреччини.

ПОШИРЯЮТЬ УЖИВАННЯ СКЛА

Фабриканти шкла кажуть, що виріб ниток зо шкла удосконалено до того ступня, що незадовго будуть зашивати рано нитками зо шкла.

ТУРЕЧЧИНА ТЕЖ СПОДІВАЄТЬСЯ БУТИ В ВІЙНІ

СТАМБУЛ (Туреччина). — Турецький премієр Рефік Сайдам заявив у своїй радіовій промові, що Туреччина робить воєнні приготовання, бо загранична зброїться.

Він не давав ніякого натяку на те, по котрій стороні буде воювати Туреччина. Покищо турецька преса атакує націстів.

Важним чинником для вирішення питання, по котрій стороні буде воювати Туреччина, буде становище Італії.

ДОСТАВА ПОЖИВИ ДЛЯ АНГЛІЇ ЗАГРОЖЕНА

ЛОНДОН. — Англійський уряд живо займається питанням доставки поживи для Англії, бо захоплення Німеччиною Голяндії й Данії підорвала поважно доставу поживи. Уряд почиває здержувати відхід робітників з фарм до міст та обмежувати вбивання звірят.

ДОБРЕ СНИЛА

Жінка Ф. Бернета з Бервика, Па., впала в сні з ґанку свого дому й розбила собі клуб та зломала руку. Як вона оповідала лікарям, їй снилося, що її дім став в огні. Вона зірвалася в сні з ліжка й побігла на ганок, де вона впала по сходах.

ПОДРУЖА СЕРЕД СТУДЕНТОК КОЛЕҐІЇ

Роспити серед бувших студенток Ню-Джерзької Колеґії показали, що на кожних 10 студенток цеї колеґії 9 має авто, 7 має чоловіків, 5 має діти, 5 має роботу.

БЕРУТЬ ІНСПІРАЦІЮ ВІД СЕЛЯН

Паризькі модні кравці признають, що цього року вони беруть натхнення для своїх креацій жіночої моди від французьких селянок, бо, мовляв, вільна рідність потребу практичного одіння для працюючої жінки.

АНГЛІЯ ЗНОВУ ПЕРЕВОЗИТЬ ДІТЕЙ

ЛОНДОН. — Британський уряд зарядив перевезення дітей зо східних побереж Англії в центральні й західні округи.

ЯПОНІЯ ОБМЕЖУЄ СВОБОДУ ПРЕСИ

ТОКІО. — Японський уряд думає щеталі обмежити свободу преси та кермувати публичну опінію по бажанні уряду.

Ходять чутки, що уряд думає створити незадовго бюро пропаганди.

ОСЯГ В БЕЗМОТОРОВІМ ЛІТАКУ

У неділю коло 2. години сполудня в Шікаго відчіплено від авта, що його тягнув, безмоторовий літак системи „Френкфорд Синема", на котрому сиділи Стенлі Коркорен як керівник, а панна Магдалена Полинг як пасажирка. Літак осів по двох годинах 39 хвилинах у Кеноші, Висконсин, 50 миль від місця вилету. Місцями літак підносився на висоту 6,000 стіп.

Досі подібний літак з жінкою к пасажиркою перебув віддаль 18 миль.

КІТ РОЗВЯЗАВ ПИТАННЯ

Група робітників в Олифанті, Па., мала немалий клопіт з протягненням дроту через руру, 15 стіп довгу. Один з них попав на думку, привязати дріт котові до шиї й заманути його перейти через руру. Штука вдалася.

ЗГАДУЮТЬ ТРАГІЧНУ СМЕРТЬ СЛОНА

Місячник „Нечерел Гисторі" оповідає про „трагічну смерть" Джамба, славного в свої часи слона цирку Барнума. Підчас представлення в Ст. Томас, Онтаріо, дня 15. вересня 1885 року Джамбо змішався до того, що побіг на переїжджаючий товаровий поїзд. Льокомотива й три вози поїзду вилетіли зо шин, а Джамбо згинув на місці.

ВЕЛИКІ МАСИ ВИДЦІВ НА СВІТОВІЙ ВИСТАВІ

На світовій виставі в Ню Йорку зявилося в останню неділю 375,000 звідувачів. У минулому році було мало днів з більшим числом. Між відвідувачами в той день була пані Рузвелтова.

ОТТАВА ЗАСТАНОВЛЯЄТЬСЯ НАД КОНСКРИПЦІЄЮ МАЙНА

За приміром Великої Британії, уряд Канади взяв під увагу конскрипцію майна і праці у воєнних цілях. Думка є, щоби дати урядові законом, а не розпорядком ради міністрів на основі Закона Воєнних Мірил, право мобілізувати фінансові, промислові і робітничі сили. На основі такого закона булиб усунені всі обмеження урядової контролі фінансів та промислу, заведені в часі мира.

Одначе нема думки про конскрипцію до військової служби. Теперішній уряд дав слово, що не буде такої конскрипції запроваджувати.

РУМУНСЬКИЙ КОРОЛЬ І НАСЛІДНИК ПРЕСТОЛУ на перегляді румунської армії.

НІМЦІ БОМБАРДУЮТЬ ПІВДЕННУ ФРАНЦІЮ

КАМПАНІЯ ЗА ВТЯГНЕННЯ ІТАЛІЇ В ВІЙНУ.

ПАРИЖ. — У суботу й неділю німецькі летуни по кілька разів на день налітали на південну Францію й бомбардували ріжні міста в долині ріки Рон та порти на Середземному морю, головно Марсель.

Німці прилітали за кожним разом відділами поділеними на ескадри по трицять кілька літаків. Німецькі звідомлення говорять про розбиття кораблів та обстрілювання залізничних двірців, а французькі про число вбитих; вони признають, що в суботу німці вбили 56 цивільних осіб, у неділю понад сто.

Французькі газети пишуть, що ці повітряні наїзди на південну Францію мають за свою першу ціль переконати Мусолінія, що німці потраплять піддержати своєю авіяцією евентуальну італійську кампанію в південній Франції.

ІТАЛІЯ ДАЛІ МОБІЛІЗУЄТЬСЯ.

РИМ. — Італія поробила далеко йдучі приготування до війни й видимо вижидає на нову німецьку офензиву, що має початися по занятті німцями міста Дюнкерк. Редактор Ансальдо, що стоїть близько ґрафа Чіяно, заявив на радіо, що Італія мусить вступити до війни.

Італійська армія, кажуть, уже зовсім змобілізована, але не загальним приказом, а особистими приказами до осібних жовнірів.

Рим сподівається, що на випадок війни ніхто не буде на нього кидати бомб.

Італійський корабель „Конте ді Савоя" причалив до берега в порті Ґенуї. Замітно, що він виминає порт Неаполь.

АМЕРИКАНЦІ ПОКИДАЮТЬ ЕВРОПУ.

ВАШИНГТОН. — Департамент стейту дістав звідомлення від „Юнайтид Стейтс Лайнс", що з Голвей, в Ірляндії, виїхав американський корабель „Президент Рузвелт", а з італійського порту Ґенуї американський корабель „Мангетан", кожний з великим ладунком американських громадян, покидаючих Европу.

Перший з них має 720 пасажирів, другий 1,130 пасажирів третьої та 834 пасажирів першої кляси.

Багато американців ще не могло дістати білетів і лишилися в Европі.

ІДЕН КАЖЕ, ЩО 80% АНГЛІЙЦІВ ВИРВАЛОСЯ З БЕЛЬГІЇ.

ЛОНДОН. — У своїй промові на радіо британський міністер війни Іден заявив, що 80 процентів англійської армії в Бельгії вирятувалися з розгрому і дісталися до Англії. Він признав великі втрати воєнних достав.

Він апелював до британської імперії за збільшення достави літаків і повзів.

ВЕЛИКІ БОЇ КОЛО ДЮНКЕРК.

ПАРИЖ. — На цілому фронті була в неділю певна задержка воєнних кроків. Видно німці приготовляють нову офензиву. Одиноким місцем завзятих боїв була околиця порту Дюнкерк, де коло 200 тисяч німців атакує аліянтів, що бороняться завзято.

БЕЛЬГІЙЦІ ВТРАТИЛИ ВСЮ ПОВІТРЯНУ ФЛЬОТУ.

ПАРИЖ. — Князь Ксавієр Бурбон-Парма, бельгійський аристократ, що прибув сюди з Дюнкерк, каже, що бельгійці втратили всю свою летничу фльоту зараз на самому початку німецького наїзду на Бельгію. Вони мусіли воювати „на сліпо".

МАДЯРЩИНА ПЕРЕСУВАЄ ВІЙСЬКА НА КАРПАТСЬКУ УКРАЇНУ.

БУДАПЕШТ (Мадярщина). — Мадярський уряд пересуває війська з югославянської й німецької границь „на той східний палець Угорщини, що межує з Словаччиною, Росією й Румунією", себто на Карпатську Україну.

Пересунення військ оправдується потребами маневрів, але ці пересунення вважають загально замітними головно зогляду на рівночасні відвідини заграничного міністра в Карпатах.

ПЕРЕМІНА ОРІЄНТАЦІЇ В РУМУНІЇ?

БУКАРЕШТ. — З румунського кабінету уступив, мовляв, задля слабого здоровля, заграничний міністер Гафеску, а на його місце прийшов Іон Ґіґурту.

Газети не подають про це ніякої опінії, але населення догадується політичної ваги переміни, бо Гафеску був за аліянтами, а Ґіґурту є за націстами.

ПАПА ЗАКЛИКУЄ ДЕРЖАВИ ЗРОБИТИ ВІЙНУ ЛЮДЯНОЮ.

РИМ. — У своїй промові до колеґії кардиналів, виголошеній з приводу свята свого патрона, папа взивав держави зробити війну більше людяною. Він підняв потребу кращого трактування цивільного населення в захоплених округах та справедливого мира. Він підчеркнув безсторонність Ватикану в теперішній війні.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 11.. of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення мае бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати свое оголошення.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order. За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

„СВОЛОЧ", І ТО ЩЕ ЯКА!

Конґрес Американських Українців зачинає знаходити відгомін в російській пресі, а також і в кацапській. І, як можна легко догадатись, тій останній, як яничарській, дає він нагоду до нової плюгавої лайки. „Американскій Русскій Вѣстник" обіцює вправді написати про цей Конґрес окрему статтю, але заки це станеться, якийсь „Русскій" (так підписується!) написав уже довжезне „вступне слово", що являється для цеї ґазети „передовою статтею". Та передовиця характеристична хіба тим, що як ця ґазета так і її „русскі" редактори не поступають за десятки літ ні одним кроком вперед. Хоч за останнього пів століття поступили вперед наука, техніка й все інше до цеї міри, що світ перемінився, то таки не змінилося за той час нічого в лобах і характері тих мадяронів-яничарів із Закарпаття, що постійно далі баламутять закарпатських наших братів в Америці.

Усюди, де тільки живе яка частинка нашого народу, збираються тепер наші люди докупи, обдумують політичне положення й організують допомогу рідній землі й рідним братам і сестрам. Є тільки одно кацапське кодло, до якого належить і „Американскій Русскій Вѣстник", що не знає і тепер нічого іншого крім гадинового сичіння на „вікраїнців". Тому знову вигадує по тисячний раз, як то небіжка Австрія створила українців, та як та „зараза" і „сволочь" (так раз-у-раз пишеться у тій ґазеті про українців і український рух) дійшла до Америки, а навіть діткнулася „подкарпатско-русского" народу. Очевидно, що й тим разом знову вдарено „батька", себто о. Волошина. І знову заповіджено, що Закарпаття ніколи не мало, не має і ніколи не матиме нічого спільного з Україною і українізмом.

Не знаємо, що за причина, що тепер появилась та стаття. Чи може треба було це зробити перед Конвенцією „Соєдинєнія"? Якщо так було, то дуже це був би радісний обяв, бо булоб виявом, що й в „Соєдиненію" знаходяться люди, що відчувають, яку ганьбу наносять Закарпаттю ті яничари, що держать наших закарпатських братів в Америці в політичній сліпоті й темноті. Не дуримо себе, щоб там таких людей було багато. Але для ідеї вистарчають часто й одиниці, щоб побідити.

У нашій мові нема слова „сволоч". Наш нарід того слова не знає і не розуміє. Тому, зовсім природно й справедливо, воно належить тим, що його вживають. Той, що підписується „русскій" і пише нашим браттям із Закарпаття про „сволоч", не є і не може бути з нашим народом. Коли він таке написав, то мусить бути по національности, дусі й культурі „сволочю", себто такою поганю, що не є навіть в силі відчути хоч одробину тої великої ідеї, що тісно звязана з українською, чистою справою. Бо якби міг то принаймні мовчав би з сорому за свою глупоту, сліпоту і підлоту. Та яничарам важко мовчати, бо ґризе сумління.

ЄДНІСТЬ ПРАЦІ

(З часопису „Краківські Вісті").

Нема сумніву, що останні воєнні події, які основно змінили карту Середущої Европи, поставили українське громадянство, деб воно не жило, перед тверду історичну дійсність. Не можемо не здавати собі справи зтого факту, що не лише цілий світ, або що найменше Европа, але теж і ми стоїмо на передодні нових далекосяглих змін, що стоїмо щойно перед новою епохою історії. З того теж простий висновок, що перед нами, українцями, виринають нові завдання та обовязки, які ставить перед нас усіх найвищий інтерес нації.

Нові рушійні сили й двиґуни відродження і себевіднайдення українського народу на Підляшші, Холмщині, Лемківщині, чи вкінці на засудженому ще недавно на повну полонізацію Засянню, це ті пророчисті факти й докази животворного духа нашої нації, його снаги до всебічного вияву свого „я" на всіх ділянках нашого життя. З усіх усюдів української землі в Генерал-Губернаторстві наспівають до нас відрадні вістки про те, що тут і там, скрізь в українському селі, чи навіть у спольщено-зажидівленому місті й містечку кипить муравлина інтенсивна праця. Якщо зважити, що цю муравлину працю на Лемківщині, Холмщині чи Підляшші виконують українці самотужки, власними силами, то це направду гідна признання ідейна постава тої вітки нашого народу по цей бік Сяну й Буга, що найбільше зазнав лиха від польської влади. І саме та пожвавлена праця, той підйом і захоплення українського населення — це наявний доказ живучости і працездатности нашої нації, й волі жити, розвиватися і творити все нові й нові цінності. Це одночасно і та тверда, незахитана віра в перемогу нашої правди в майбутньому. Хібаж є у світі другий нарід, що виявив стільки живучої снаги у важких умовинах існування серед окупантських злиднів, як саме український? Хто стане перечити, що наш нарід хоч би й серед яких невідрадних політичних умовин, завжди вперто, послідовно, тихо, без розголосу, нестримно не вклав своєю працею підвалин під нове своє краще завтра. І не вбити того духа народу нікому й ніколи. Не здавили й не вбили тієї віри у власні сили страшні лихоліття національної неволі, ніякий займанець не здужав обезволити духово наш нарід і це та найважніша запорука, що перед нами світла майбутність зі здвоєною, потроєною енерґією. Надробляємо те, що поневолі в минулому втратили чи не могли зробити. Однак не вільно нікому й ніде вдоволитися першими осягами. Ні! Це щойно початок праці. Вона далеко ще не розгорнена, не поглиблена, густо-часто доривочна, без продуманого пляну на довшу мету. Правда, чуємо такі, що психіка наших селян досить „підмінована", здебільшого чужою забріханою пропаґандою. Тому то й важко мобілізувати всі сили народу до пляномірної праці на всіх ділянках життя. Всеж таки і саме тому ми самі, тобто кожний український інтеліґент, селянин, учитель, священик, адвокат, лікар, інжинір і всі інші мусимо з надлюдською силою станути до посильної праці. Коли тепер на Підляшші, Холмщині, Лемківщині і т. д. помічаємо просто своєрідний героїзм муравлиної праці одиниць, то мусимо той вогонь запалу до праці викресати в широких кругах нашого громадянства та, що найважніше, подбати про те, щоб це не був соломяний вогонь, що швидко попеліє, не залишаючи по собі ні тепла, ані сліду.

Праця для майбутності народу зеднає всі творчі сили внутрі нації, зміцнить наші сили, а нація стане приготована на всі можливости. В обєднуючій праці згубиться і той відємний тип „українця, що звик тільки все „критикувати", нічого не робити, себто тип, якого душа затроєна їдю кирині і розєднання. Говоримо не про пустословну „згоду в семействі", але видвигаємо домагання **єдности чину, віри в ідею нації, якій хочемо й будемо служити, бож це святий обовязок кожного українця.** Спірні справи складні, як прим. римо-католиків на Холмщині, хай ніхто не береться на швидку руку „розвязувати". Їх позитивно своєчасно і якслід усеціло розвяже життя, нормоване покликаними до тієї розвязки чинниками. Те саме відноситься і до читалень Качковського чи інших установ. Ніде про те, щоб і в ті чужі форми вміщувати суто український зміст. Про це все повинні памятати всі ті, які беруться вирішувати важливі проблеми так би мовити „на власну руку", себто кожний на свій лад. З того може повстати лише більше шкоди, ніж користи.

Одначе не слід замикати очей і на деякі неґативні прояви. Маємо тут на думці випадки т. зв. „задніх дверей". Така „інтервенція" з метою поборювати противників є саме найбільш підривною роботою і вона болюче шкодить отій обєднаній національній праці на місцях. На добавок ті „задні двері" обезцінюють нас теж перед чужинцями. Тож не слід і не пора такими методами і засобами полагоджувати свої вузько-особисті справи.

Український нарід не любить сварів, критиканства та словесної пустомельщини. **Зокрема наші низи цінять лише працю.** Тож і тепер, у час, коли саме дуже потрібно нам тієї праці на всіх ділянках життя нації, ніхто не смє хіба кирнинти й підмулювати основ тієї праці. Кожний мусить дати свій творчий вклад у важку й многовідповідальну працю на рідних землях і всюди там, деб хтонебудь із нас не жив. Спрямовуймож усі наші зусилля втому напрямі, щоб у рішальний момент добре здати національний іспит. Наша доля, наше краще майбутнє у наших руках, чи пак вона в нас самих і від ніякого посторонного не залежна, тільки від нас. І лише так розуміють історію всі державні народи.

В. К.

ДВІ ПРОПАҐАНДИ

У вінніпеґськім щоденнику „Фрі Прес" Н. Д. Кенібел пише про ріжницю між британською і націською воєнною пропаґандою. Він хоче доказати, що британська пропаґанда стоїть вище й тому буде успішніша. У статті читаємо таке: Усі ми приймаємо тепер усі вісти, з яких джерел вони не виходилиб, дуже обережно, побоюючись пропаґанди. Знають про це міністри пропаґанди воюючих держав. Тому в часі теперішньої війни воюючі держави занехали деякі старі методи пропаґанди.

Британія не висилає тепер до Америки і невтральних країв цвіту своєї інтеліґенції. Франція не побивається за те, щоб заграничні кореспонденти писали гарні оповідання про джентельменське поведення її жовнірів. Німеччина не видає грубих сум гроша на пропаґандистів, які би стояли перед вивішеними американськими денниками в вікнах редакцій і трублили, як великою і величавою є культура їхньої батьківщини.

Воюючі сторони в цій війні придумали нові способи пропаґанди. Впродовж цеї нової Гітлерівської війни „великі Берти" пропаґанди звернені є до цивільного населення держави, яка веде війну.

Німеччина була першою, що дала початок застосуванню цеї нової пропаґанди — висмівання неприятеля і кормлення населення спеціяльного роду низкою умовних страв, спрепарованих на націський лад. Д-р Ґебельс, державний міністер пропаґанди й освіти, підкреслив, що пропаґанда не має бути ні ніжна, ні поважна. Націський режім жахається ввічливости або простоти (скромности).

В. Ґ. Кнот, один з багатьох німецьких високоосвічених людей, що тепер перебуває поза Німеччиною, зібрав ґарні „зразки" Ґебельської штуки пропаґанди, а британська видавнича фірма видала ці „жемчуги" окремою книжкою по англійськи. Ці витяги з німецької преси є всі творами, що повстали по Мінхенським договорі. Вони розпочинаються сторінкою промови Гітлера у Сарбрікен, яку виголошено в жовтні 1938 р., а кінчаться статейкою про британських „короткі штанцята", які зсуваються в Тієнцін, а яку написав сам д-р Ґебельс. Ця пропаґанда мала за ціль представити, що Британська Імперія хитається.

Британський спосіб пропаґанди є інший. Відколи ця війна ведеться, кожний може завважати, що ані британці ані французи не послугуються такими іменами як „гуни", „бочес", пруські мілітаристи і подібною словною зброєю, які довільно вживано у Великій Війні, а яка стала осоружною теперішній британсько-французькій пропаґанді. Ця війна не буде війна „війна Гітлера, а їхні (аліянтські) радіові великі гармати будуть скеровані понад голови Гітлера і його прибічників до простого німецького народу.

„Німці є великим народом" „Ми не маємо сварки з німецьким народом". „Ґітлер веде вас до повної загибелі". „Позбудьтеся вашого фірера і йому подібних, а ми станимося вашими приятелями". Така є пропаґанда англо-французьких пропаґандистів, яку вони ширять у рядах німецького цивільного населення. Далі пише Кенібел, що Ґебельс не має терпеливости до простої пропаґанди. Пропаґанда, на його думку, мусить бути образлива, щоби мала успіхи. Вона мусить націстам дати нагоду насміятись коштом неприятельського населення. Одначе зле зрозумілі жарти, подібно як кури готові прийти домів, щоб їх сидала і переспатись. Ось одна з Ґебельських курок, що прийшла домів на сідала. Дня 22. квітня 1939 р. писав Ґебельс у „Фелькішер Беобахтер": Цілковито не викликує здивування, коли чується, як лорд Ґеліфакс твердить, що Лондон рішив вести переговори з Совєтською Росією до щасливого закінчення. Тут стає нам перед очі сатирична драма, коли бачимо, як февдальний аристократ виступає як оборонець тогр роду політики перед таксамо аристократичною палатою лордів. Капіталіст, рояліст, побожний анґлієць рамя під рамя з комуністом, пролетарем і атеїстом Совєтського Союзу.

На це Кенібел відповідає що нема сумніву, що християнський світ міг би запитати і Гітлера, по підписанні російсько - німецького договору, з ким то він пішов рамя об рамя.

Дальше пише Кенібел, що британська пропаґанда старається вбити клин між німецький нарід та його націськових провідників. Британці думають, що ніколи не було такої хвилі, щоб німецький нарід був, такий приступний для зовнішньої пропаґанди як саме тепер. Саме рік тому націський уряд видав розпорядок через радіо до німців, щоб не читали пропаґанди, намазганої на хідниках в ночі невмиваними „комуністами". Якщо це може щось дати до зрозуміння британцям, то хіба те, що вже тоді були люди в Німеччині, що готові були ризикувати своїми „невмиваними" карками, щоб ширити пропаґанду і що наці вже тоді боялися, щоб німецький нарід не читав її.

Британці, яким повірено ширення пропаґанди, прийшли до переконання, що німецька оборона дасться захитати під впливом добре веденої пропаґанди. Розходиться не лише про зневажання фірера. Пропаґанда добре ведена може вбити клин між нарід і уряд. Вона може викликати завість і підозріння між провідниками ріжних департаментів, між фельдмаршалом Ґерінгом і Гітлером, головою Ґештапо. Не тяжко буде наприклад, настроїти армію опозиційно проти націської партії і навідворот. Понад усе одначе, вона може захитати затохлене ням населення. Ці пляни підав насамперед К. С. Форестер, молодий британський новеліст і письменник, кілька місяців тому і виходить, що британське міністерство пропаґанди йде по вказівкам молодого письменника.

Британська пропаґанда для домашнього вжитку ріжниться своєю технікою від націської пропаґанди. Хоч британський цензор накладає нераз дуже рішучо і часом без сенсу свою руку на „мілітарні новини", то преса має абсолютну свободу критикувати уряд і його політику. І це вона виконує часом дуже гостро.

Зате німецькій пресі абсолютно заборонено містити заграничну критику, а британська преса з незвичайною хапчивістю містить кожне німецьке висмівання британської заграничної і домашньої політики. Також британська преса з насолодою передрукує цілі колюмни з німецьких часописів і репродукує німецькі комічні карикатури, висміваючі британців як поодиноко так і цілу націю. Британія, пише Кенібел, не висилає докладчиків до Америки, щоб замилювати очі американцям, як це робила в часі минулої війни. Не роблять вони цього тому, що знають, що американців не дається на це тепер зловити.

Ті, що тепер приїжджають з докладами, роблять це з власної охоти, шукаючи американських долярів для напхання своїх кишень. Тих людей, що приїжджають до Америки з відчитами, висміває навіть частина британської преси.

Здається, що західні аліянти рішили, що вони не хочуть мати пропаґандистів в Америці, бо вони їх не потребують. Вони полишають „освіту" американцям силам, що працюють проти нацистів і комуністів. І Ватикан помагає аліянтам.

Ватиканські ревеляції в користь Польщі були архитвором пропаґанди в користь західних аліянтів, хоч вони були непричасні до неї. Ватикан хотів представити світові безбожницьке поведення нацистів у Польщі. Ці ревеляції мали більше значення в католицьких і некатолицьких світі, як колиб це оголосили були західні аліянти. Десятки міліонів долярів, видані аліянтами, не могли би поширити тих інформацій у невтральних краях, не говорячи вже про краї, що ведуть війну, каже Кенібел.

Микола Голубець.

ЖОВТІ ВОДИ

Історичний роман.

(61)

Що король його милість на військо наше, на віру нашу оком ласкавим гляне, то пани та підпанки проти нього бунтуються, конституції друть, привілеї ховають. Колиж вони побачили, що вся та королівська ласка за справою пана Хмельницького на нас спливає, тоді завзялися на нього й вірного лицаря й щирого дорадника королівського за ворога Речі Посполитої окричали. Хутір йому ограбили, зруйнували й забрали, сина молодшого вбили а там самого в диби закували й на смерть присудили. Та зглянувся Бог на кривди наші й пана Хмельницького з пут визволив та сюди до вас привів, щоб ми разом, одностайне проти ворогів наших станули і або волю добули, або дома не були!...

Марко замовк. По довшій мовчанці піднявся якийсь сивоусий козак і промовив:

— Знаємо, знаємо ми пана Хмельницького, відаємо й те, що з нами на волості пани виробляють. І ніхто інший а сам Бог нам оце пана Хмельницького післав, як голову до тіла нашого безголовного прислав.

— Приймемо пана Хмельницького, хлібом-сіллю й щирим серцем! — гунуло кілька голосів позаду.

— Чого вже ми не витерпіли! — продовжав своє сивоусий запорожець. — Вольностий наші покасовано, землі наші прадідівські відібрано; хто з лицарів і слуг Речі Посполитої в реєстрі не попав, того в панщизняне ярмо запряжено; старовинні козаки панам у грубах топлять, хортів доглядають, коней чистять, з листами мов невільники бігають...

— А реєстрове козацтво! — піднявся другий. — тільки й слави, що козацтво. Старшина чужої віри, несвоєї крови, а братія, мов ті найманці, не на лицарській службі а на чорній роботі пропадає.

— Король його милість, з останнього стягаючись, по тридцять золотих на козацьку голову посилає, та пани, аби здорові, загрібають козацьку плату як свою, тим тільки будьщо, мов милостиню виплачуючи, що їхнім забаганкам угождують, по панських пекарнях кути витирають!

— Попаде козакові татарський кінь у руки — дивись, уже відняли. Залапає козак язика, бранця татарського полонить — дивись уже бранець з найманцем до старшинського шатра мандрує! Ні добутку ні слави за панською захланністю козакові не доступити!

— А що вже знущаються над козаками, що їх уже караніть без суду й неповинно!

— Жінок наших ганьблять, дочок насилують!

— Козакам горе, а посполитим, то вже не горе, а пекло справжне отворилося не так від панів, як від підпанків, не так від шляхти як від жидови, від нехристів, що людські доби, коршми, млини та озера й ріки поарендували!

— Жидова цуговими кіньми їздить, поволовщину, дудки, осипи, сухі мірочки, жорнове і всяку погань придумує, не шкіру вже, а живе мясо від кости обдирають!

— Богові помолитися не дають, віру нашу топчуть! Жидам посуд церковний продають! Попів за бороди шарпають, архієреїв мов собак бездомних з місця на місце гонять, схизматиками та невірними лаючи!

— Годі вже дальше терпіти! — гукнув хтось з гурту. — Пора за шаблі братися, пора ще не поржавіли, пора від панської сарани, від жидівської зави отрястися, поки ще нас не зїла!

— Краще вже нам у чистому полі від шаблі гинути, як під ярмом на панському загуменню пропадати!

— Не на те нам треба за шаблі хапатися, аби від шаблі гинути! Рук у нас доволі й шабель та рушниць не бракне! Тількиб нам Бог голову розумну післав, аби нашими шаблями керувала!

— Пан Хмельницький, голова розумна тай не нинішня! Хай нам пан Хмельницький приказує, хай нам за батька буде!

— Най живе пан Хмельницький!

— Цитьте, панове браття! — втихомирював зібраних Марко. — Не підіймайте ще гамору до часу, поки чужа залога на Січі господарить. Перш, аніж віватами гомоніти, треба нам отих непрошених гостей з Січі позбутися.

— Кошовий наш чоловік!

— Тим лекше чужих з Січі позбудемося!

— Ну гаразд, панове! — промовив Марко. Коли ми так одностайно станемо, коли біля батька Хмельницького, мов пчоли біля матки згуртуємося, тоді ніхто нас не злякає, ніхто не переможе! Тоді ми самі себе з ярма визволимо й віру нашу та націю від неминучої заглади врятуємо. А тепер розходіться, йдіть по майданах та починайте діло. Хто з нами то й добре, а хто діла не тямить, той проти нас! Для таких нема серед нас місця. Зрозуміли?

— Як не розуміти? — загули звідусіль.

(Дальше буде).

Слаба память.

— Пощо цей вузол на хустині?

— Щоб не забути, що я обіцяв не пити.

— Алеж ти тільки що випив горівку!

— То й біда, що я аж тоді бачу вузол, як обтираюся по чарці.

З ДНЯ

КЛИН КЛИНОМ.

В Англії переведено впродовж одного дня таку ґрунтовну революцію, яка в Росії забрала роки крівавої громадянської боротьби і міліони жертв в людях; а в Німеччині роки агітації, полученої також із вуличними сутичками, та стріляниною. Рішенням англійського парляменту націоналізовано, чи „соціялізовано", все приватне майно і передано його під заряд держави. Зрозуміло, що це не значить, що уряд вислав уже своїх урядовців до кожного приватного підприємства, кожної фабрики, кожного склепу, кожного приватного дому. Більшість тих приватних підприємств далі знаходяться під зарядом тих людей, що кілька днів тобу ще були їх власниками. Але уряд, шляхом рішення парляменту, дістав право заряджувати цілим майном, що знаходиться в Англії, так, як уважає за потрібне. Він має право диктувати фабриці, що, коли і скільки треба виробляти; які брати ціни. Має право усувати людей, що керують фабрикою. Таке саме право має в усіх фінансових, торговельних комунікаційних й інших підприємствах.

„БРАК ВІЙСЬКОВОГО ДУХА".

Англійський амбасадор до Америки, лорд Лотієн сказав недавно на бенкеті в готелі Вальдорф-Асторія в Ню Йорку, що сучасні демократії знайшлись в такім прутім положенні тому, що не плекали військового лицарського духа, яким відзначаються тоталітарні держави. Він дослівно сказав: „Король символізує ті прикмети, брак яких, на мою думку, довів демократії до їх нинішнього клопоту. Я переконаний, що демократії не цінили якслід вояцьких прикмет, а навіть погорджували ними, а прецінь вони є необхідним чинником у громадянстві. Під словом „вояцький", я, розуміється, не думаю „мілітаристичний"; це що інше. Правдивий вояк, чи краще щасливий воїн, є той, що ступає крізь життя весело, готовий помагати; радіє життям по береги, але водночас знає, що він є відданий справі, що є далеко більша від нього. За цю справу, за своїх приятелів, він готов кожної хвилі віддати своє життя; кожної хвилі посвятити свій власний спокій, маєток, свою безтурботність. Для нього, чи для неї — бо жінки також можуть бути вояками — власна особа стоїть на другому місці".

В той час, як демократії занедбували цього вояцького, ідеалістичного духа, Гітлер напував свій нарід ідеалізмом і охотою посвятити себе за вищу ціль — за панування над світом, говорив лорд Лотієн.

ПОДІБНА ДУМКА.

Подібні слова сказав Арчибольд МекЛіш, головний конгресовий бібліотекар у Вашинґтоні, назначений недавно на те становище президентом Рузвельтом. В своїй публичній промові в готелі Астор в Ню Йорку 23. травня ц. р. він сказав, що демократії мусять мати віру в високі ідеали і за них боротись. Без тих ідеалів шкода будувати літаки і повзи, казав він. Дослівно він сказав:

„Коли ми не відзискаємо в цій демократії віри, що в житті є остаточні речі, за які демократія мусить боротись, ми можемо залишити наші літаки незакінченими, а боєві кораблі на папері, бо ми їх не потребуватимемо".

В дальшій промові МекЛіш гостро критикував тих матеріялістичних і пацифістичних письменників, що добро особи ставили понад всякі інші ідеали.

ЗА „ПАЛЕННЯ КНИЖОК".

До тих письменників, що затроювали душу сучасної молоді МекЛіш між іншим зачисляв таких пацифістичних авторів: Лацка, за його повість „Люди в війні", Дос Пасова за „Три вояки", Ернеста Гемінґвея за „Прощання зо зброєю", Ричарда Олдінґтона за „Смерть одного героя".

Хоч ті автори писали з переконанням і вірою, що добре роблять, казав МекЛіш, проте своєю літературою вони затроювали душі теперішніх поколінь і робили їх нездатними до посвяти та боротьби за високі ідеали. А сталева зброя в руках безідейних людей на ніщо не здасться, казав він. При іншій нагоді той сам Мек-Ліш заявляв отверто, що в американських бібліотеках є багато таких книжок, що їх варт спалити на кострі.

Як знаємо, в подібний спосіб палили на кострі націсти ті книжки, які вони уважали за шкідливі.

СТАЛІ ЗАКОНИ.

З цього виходить, що в суспільнім житті є певні закони, яких мусить придержуватись кожний устрій демократичний чи диктаторський — коли хоче вдержатись на поверхні і відперти якийсь зверхній удар. З цього далі виходить, що плекання вояцького, ідеалістичного духа в суспільності не конче означає „фашизм", чи „націзм". Цих речей потрібно також для самих демократій. Демократії мусять нераз удаватись до таких „нацистичних" метод, як ось конфіската приватного майна і підчинення всього життя державній машині, чи палення книжок...

Від років ми проповідували ці погляди. І нераз за них дослужувались від декого тавра „нацистів", чи „фашистів". Нині демократії, щоб врятуватись перед наступом таталізму, отверто впроваджують цього духа і ці методи.

Володимир Мацек.

МАЛА „РУСЬ-УКРАЇНА" У СХІДНІЙ ПРУСІЇ З XIV. СТОЛІТТЯ

Українська наука має перед собою ще багато завдань, яких круг помітно росте вміру нових джерельних знахідок, що торкаються культурної ролі і становища українців у давноминулому, особливо в добах української державности. Чи не до найважніших завдань пізнання значіння українців на своїх і чужих землях належить справа українського осадництва — кольонізації на чужині. Вкупі з історичною дійсністю, нашої нації й державности вона нам розкриває свідоцтва впливів, вартостей та життєздатности українців між чужинцями перед віками.' Тому, якщо трапляється змога збільшати новими джерельними свідоцтвами наше знання про значіння давних українців у чужих культурних державах, не треба нам для добра національної свідомости цю нагоду оминати чи відкладати. Такуж добру нагоду сьогодні дає нам, дотепер нашій науці незнана, а в німецькій вповні не обговорена, грамота, списана латинською мовою дня 17. вересня 1324. року. Цю грамоту виставив у Східній Прусії, державі німецьких хрестоносців, у городі Хрістбурґу місцевий комтур (якби воєвода) Лютер, князь Бравншвайґу [1]), для чотирьох „Рутені", Марка, Максима, Войтіха та Григора, які є українцями. Цим пришельцям-поселенцям і їх мабутнім нащадкам дав комтур в уживання земельні добра між озерами Шілінґ і Павзен, положені близько сьогоднішнього пруського міста Остероди [2]). По цих добрах до сьогоднішнього дня осталося село з назвою „Klein Reussen", це є „Мала Русь", у сьогоднішньому розумінні „Мала Україна" [3]), наданою посілості нашими поселенцями ще в XIV. столітті та збереженою німецькою традицією до сьогодні, подібно як збереглася назва „Русь" і ще двох сіл недалеко Остероди, одного в повіті Аленштайн і другого біля Морунґен [4]).

Одначе німецькі вчені досі ближче не розкрили походження цих чотирьох „Rutheni" із грамоти, яких загально означують назвою „Ruthenen", чи „Russen". Правда, й сама грамота пруського комтура, збережена до сьогоднішнього дня не в оригіналі, а тільки у двох віродостойних відписах, нічого не каже, що то були за „Rutheni". Але що ними були одиноко українці, й то найправдоподібніше з земель Галицько - Волинської Держави, промовляють важливі історичні факти: До XIII. століття була Східня Прусія дуже слабо заселена й загосподарена. Німецькі хрестоносці розпочали сильну кольонізацію від кінця XIII. через XIV. століття, щоб гарним загосподаренням Прусії збудувати в ній свою могутню державу. Найбільш оживлене осадництво, обчислене головно на німців з корінної Німеччини й інших земель та на тубільців, вже знімечених, давніх прусів, а вже рідко на чужинців, між якими знайшлися чотири українці, продовжував у своїй хрістбурзькій комтурії ґраф Зіґгард Шварцбурґ у роках 1304—1316 (біля 1305. року оснував Остероду) і його наслідник у комтурії Лютер Бравншвайґський в рр. 1316—1331. Поважне політичне положення, в якому опинилися пруські хрестоносці, котрі в 1308. р. опанували від Польщі ґданське Помороя і цим викликали довготривалу тяжку війну, ведену з ними за відібрання Помороя польським королем Володиславом Локетком (панував у рр. 1306—1333), змушувало німецьких лицарів скріплювати кольонізацією господарство їх держави в опертті на поселенцях способних, певних і таких, що заслугують на довіря. Це тимбільше, що хрістбурзька комтурія з Остеродою лежала ближче опанованого й дуже стереженого німцями від сусідів ґданського Помороя й недалеко границь тодішньої польської держави. З XIII. через XIV. століття удержувала українська Галицько-Волинська Держава дуже близькі та приязні взаємини й державно-політичний союз з орденом пруських лицарів, постійно звернений проти татарсько-московського варварства і для спільного забезпечення українсько - німецьких культурних і торговельно-економічних надбань у північно-східній Европі. Українські князі Романовичі родинно були звязані з німецькими ґрафами Шварцбурґами, з яких високий достойник Зіґгардт, до 1316. р. хрістобурґський комтур, був посередником і лучником у німецько-українських державних переговорах у 1316. р. і пізніше, як бачимо це з реверсалів, виставлених орденові українськими князями Андрієм і Львом Юрієвичами і Юрієм II. Болеславом, збережених до сьогодні в оригіналах у пруського-кенігсберґському державному архіві. Також Зіґгардовий наслідник у хрістбурґській комтурії, Лютер Бравншвайґський, який поселив у 1334. р. під Остеродою наших чотирьох кольоністів, вязався приязним союзом з українською державою, будучи в 1331—1334. рр. великим маґістром — головою пруського ордену. Зате не маємо ніяких поважних даних у чотирьох „руських" поселенцях у Прусії бачити пришельців із Литви, чи з земель великого Новгороду, або з московських, бо з цими всіми князівствами, що мали „руських" підданих, хрестоносці в XIV. столітті найчастіше не були у згоді, а то й безупинно воювали, наприклад, із Литвою.

Грамота з 1324. р. нічого ближчого не подала, відкіля походили чотири пришельці, в котрих вже оправдано бачимо українців, але трудно означити, з якої околиці українських, особливо галицько-волинських земель вони прийшли у Прусію. Поза хресними іменнями українців, знаних із грамоти без родових назвиць, можемо тільки догадуватися, що Марко, Максим, Войтіх і Григор походили з нижчих бояр, або може й із селянського вільного стану (грамота зве їх вільними, „лібері"). Які причини й життєві обставини склонили їх покинути рідний край та поселитися між німцями, поза здогадами годі щось певне сказати. Також найпевніше не знаємо, впродовж якого часу задержався рід українських посідачів у своїх добрах, які вониж самі назвали від часу свого прибуття „Малою Руссю" себто „Малою Україною". Ця назва, що була виявом їх привязання, памяти й патріотизму для рідного краю підчас побуту у прибраній батьківщині — збережена й пошанована туземцями — панами краю до сьогодні — свідчить, здається, за переважиття у цій місцевості численніших поколінь-нащадків по чотирьох українцях. Хоча в XVII. столітті добра „Малої України" були вже мабуть власністю міста Остероди, то всежтаки за довшим посіданням цих дібр численнішими поколіннями українців ще й промовляє факт, що грамота з 1324. р. задержала свою питому вагу триста літ пізніше, чого нелегко булоб очікувати по коротеньким побуті українців у „Малій Україні".

Завдяки грамоті маємо зате змогу пізнати положення й величину посілости чотирьох українців у „Малій Україні", її тодішнє природне окруження, життя й господарку нових поселенців-дідичів. У відрізненні від решти низинної Східньої Прусії околиці Остероди трохи винесені, при тому горбкуваті, були зарослі в давнині розлогими лісами, серед яких розливалися, то більші, то менші озера й багна. З лісів, які треба було новим осадникам теребити під управу збіж, відслонювалися рілі й луки, поперенизувані річками й потоками, що впадали до озер. Поміж такими двома озерами, прозваними Шілінґ і Павзен, поселилися і загосподарилися по прускому праві, завдяки хрістбурґському комтурові, наші чотири земляки. Величину цих українських дібр, що складалися з орних піль під управу пшениці й жита та з лук під випас худоби, обчисляє сьогодні німецький учений Крольман приблизно на 40 давніх пруських ланів, у сьогоднішньому перечисленні майже на 2,500 гектарів (з чого лук біля 500 гектарів). Добра українських поселенців, визначені комтуром загальними географічно - природніми межами, припирали до дібр остеродських, які були власністю комтурії, отже державною. В комтурських добрах, на межі з українськими, знаходився над річкою з перекинутим містком млин та дубові ліси з ловецькою хатою і з бджільними бортями. Нашим дідичам доручив комтур догляд над своїми бортями й за цей труд дістали вони право брати собі з цих бджіл третину доходу, а дві третини мали віддавати комтурові. Може згодом мали і свої бджоли, які плекали з умілістю, винесеною з рідного краю. Дальшою винагородою за плекання комтурських бджіл послужило нашим хазяїнам право ловлі риб для власного вжитку в озерах і ріках. Для найкращого загосподарення своїх дібр дістали наші дідичі право поселення у себе селян за плачення собі чиншів і відробловання селянами пільних робіт та привілеїв розсуджувати своїх селян у лекших справах; судівництво в поважніших справах, які кінчалися виміром тяжчих тілесних кар, самозрозуміло, належало до пруської державної влади. Але наші поселенці мали й обовязки, зрештою не дуже то важкі. Мали що року платити владі податок пшеницею, житом і грішми, а на її зазив виряджати трьох узброєних людей з челяді до помічної військової служби для оборони краю і будови укріплень у ньому, як це зрештою було в державних уладах давніх часів.

Нашим поселенцям - землевласникам жилось у Східній Прусії певно доволі вигідно й у супокої. Їх добра, положені у нутрі пруської держави, запевнювали їм значну безпеку від воєнних наїздів. Зрештою земляки у прибраній батьківщині не були так дуже віддалені від рідних галицько-волинських земель, бо їх відділювала від материку тільки мазовецька дільниця, приязна Орденові й Україні, ще й дуже близько, в добжинській землі правила вдова по тамошньому князеві, дочка українського князя Льва Даниловича, Анастасія. В самому поселенні й наділенні українців добрами в цій частині Східньої Прусії, що була важливою для ордену положенням і географічно-політичними умовинами містився вияв значного довіря і признання зо сторони німецької влади й населення для духово-моральних і суспільно-господарських вартостей наших земляків. Впродовж неодного покоління працювали вони у пруській „Малій Україні" для свого прожитку, для добра прибраної батьківщини й на славу рідної нації. В назві оселі, яка впродовж багатьох століть до сьогодні збереглася, завдяки німецькій традиції — непорушена, позначили українські вишельці свою любов і память для рідного краю. — („Наша Батьківщина")

---

[1]) Luther von Braunschweig.

[2]) Schillingsee; Pausensee; Osterode. Сьогодні залізниця до Остероди з Торуня через німецьку Ілаву (Deutsch Eylau).

[3]) Правильна назва української державної території з XIII. на XIV. століття у грамотах українських князів та чужих звучала виключно „Русь"; доперу в бурхливих і ненормальних умовинах під кінець правління кн. Юрія II. Болеслава появляється окреслення „Галицько-Волинської Держави як дільниці „Руссія Мінор", себто „Менша Русь" у відрізненні від „Більшої Руси", північно-східньої, московської. „Klein Reussen" з німецького документу вважаємо за пестливо-здрібнілу назву, надану оселі чотирма українцями на знак памяти і привязання до рідного краю.

[4]) „Reussen" коло Allenstein і Mohrungen.

БЛІЦКРІГ У БЕЛЬГІЇ

Німецькі повзи відограли важну ролю в перемозі над Бельгією.

Гарна Весна.

— Як тобі подобається теперішня весна?

— Прекрасна. Моя теща дістала таку хрипку, що й слова не може промовити.

ОСТРОВИ, ЩО ЗНИКАЮТЬ

Великі тропікальні ріки поривають часто частини берегу разом з рослинністю і несуть їх з водою немов човна. Такі острови порослі деревами можуть потім діставатися на отверте море, а густо сплетені корені дерев дають їм силу опиратися навіть дуже сильним морським хвилям. Так наприклад 28 липня 1892 р. на Атлантійському океані на ширині 99° 30' Н і довжині 65° В помітили моряки такий рухомий острів з поверхнею коло 1000 м².

Цей острів перетривав дуже сильну морську хуртовину, що саме шаліла, а по 2 місяцях ті самі моряки зустрінули його знову, але вже багато дальше на північний захід. Щойно сильні бурі пізньої осени знищили цей острів.

Іншим родом островів, що появляються і скоро зникають, є напр. острів на озері Ільнінґ у Ліфляндії, де кожної весни зявляється на поверхні води великий острів, що поростає навіть густою травою, де тубильці косять траву, а навіть випасають худобу. У половині жовтня таємний острів знимає знову під водою. Це явище появляється систематично кожного року.

На озері Ралянґем у Швеції є подібний острів, що періодично виринає з води, де знаходяться навіть пні дубів, сосон і беріз. Таксамо в Німеччині є такий острів на озері Зебурґ коло Ґетинґи. В тім останнім випадку думає Кенен, що причиною появи острову є висихання озера в літі, коли плесо води опадає на 30 цм. і більше. Дно того озера складається з плястичної маси торфу, що підчас висихання піддається бічному натискові і випихається догори. Другі дослідник цих таємничих явищ думає, що причиною появи острову є тертя газів, що повстають з гниючого на дні озера торфу і підносять частини дна вгору.

Усі ті явища є для простолюддя дуже таємничі і тому не диво, що коло таких таємничих островів та озер звичайно повстало багато казок та леґенд.

Я бачив таку ріку....

Один хвалько, який любив розказувати про те, що він у житті бачив, оповідав раз таке:

— Я бачив таку ріку, в якій було стільки риб, що просто руками можна було набирати в відра, скільки душа забажає.

— Е, це ще нічого — каже на це другий — я знав таку ріку, в якій зовсім не було води тільки самі риби.

МИ І НАШІ ДІТИ

[Це дальша стаття Ф.Л.І.С. про питання, що повстають між родичами та їх дітьми. Коли маєте які завваги чи питання, то звертайтесь — коли можливо, то по англійськи, на таку адресу: F.L.I.S. — Parent, 222 Fourth Avenue, New York, N. Y.]

ЛИСТ ВАТЬКА ПРО СВОЇ ДІТИ.

Зо вдоволенням можемо згадати, що багато людей написало нам про ті справи, які обговорюємо в тих статтях. Так, як вони написані для вас, було би пожадано, якби і ви подали нам свою думку про ті питання. Інакше буде тяжко довідатись, чи вони відносяться до вас. Старасмось відповідати на всі листи, а про деякі згадуємо в наших статтях. Ось уривок одного з листів від нашого читача:

„Я приїхала до Америки 30 літ тому. Моїм першим баженням було знайти працю і віддати моїм родичам ті гроші, які вони витратили на мою подорож. Тепер мої сини не дбають про те, щоби знайти працю. Вони не думають віддати мені і моїй дружині ті гроші, які вони позичили. Це не тільки мої такі діти — такі самі бувають у моїх сусідів: німців, шведів, айришів. З драними штанами на собі будуть пів дня вганяти по вулиці, бавлячись в мяча. Ми, їх родичі, без ріжниці народности, ніколи не важились виходити на вулицю в драних штанах, або без капелюха на голові. Ми передусім дбали про найкращу одежу. Теперішня молодь не дбає ні про одіж, ні науку фаху чи щось інше, ні про женячку, ані про власний дім. Їх навіть не інтересує той дім, який ми посідаємо. По смерти родичів, найбільшою їх журбою є справа продажі дому, поділу грішми, щоб якнайскорше їх пустити. Літом куплять собі шатро і підуть кочувати, а на рибу і полювання ідуть не зважаючи на сезон".

Мабуть є багато родичів, зажурених тим питанням і котрим тяжко зрозуміти, якто діти могли вирости без ніяких відповідальностей. Здається, що першим кроком буде попробувати краще зрозуміти їх положення. Нема великого сумніву, що загально поширене безробіття, особливо серед молоді, привело їх до такої зневіри. Шукаючи без успіху довгими тижнями за працею, багато з них, нажаль, тратить надію на зворот на краще. Назверх це виглядає на недбальство, однак по правді це звичайно покришка їх почуття зневіри. Нам відомо про двох молодих людей, що пильно гляділи за працею, однак без успіхів. В дома родичі натискали на них, щоб знайшли працю. Наслідок був такий, що вони перебували поза домом так довго, як було можливо, а обороняючись перед критикою родичів, робили враження байдужности, хоч справа малась навпаки. Думаючи про цих молодців, можна попробувати заглянути у глибину справи і зрозуміти, який досвід вони переходять.

Не треба теж забувати про те, що Америка звертає більше уваги на розривки, і взагалі на забави, ніж як це буває по деяких інших краях. Наші діти тому не винні, що вчаться того всього у школі чи в інших місцях. Коли родичі не погоджуються з тим, щоби витрачувати значну частину часу на розривки, тоді діти мають з одного боку громаду, а з другого своїх родичів.

Цілком зрозуміло, що ті з нас, котрих діти поводяться в той спосіб, описує наведений лист, чуються тим обурені і будуть дітей критикувати. Це може декого задоволити, але, нажаль, це не поможе ні родичам, ні дітям. Розуміння їх важне. Вони вимагають, щоби їх уважати за типових американців і хочуть почуватись як добрі та відповідальні члени суспільности. Вони бажають приятельского відношення від тих, до котрих вони по приятельськи ставляться. Коли це все зможемо зрозуміти, то певно сядемо з ними, щоб порадитись, як знайти працю і розвязати інші питання. У многих містах, особливо великих, існують організації, котрі часто можуть помогти в таких справах. Хто бажає довідатись, чи є така організація в його місті, повинен написати до нас.

ФЛІС.

Не ти, але вони.

— Ні, не можу вас приймити — каже директор театру до одного тенора. — Не можу стерпіти проклонів у театрі.

— Дуже перепрошую — відповідає тенор — це не мій звичай проклинати.

— Дуже можливе. Але публика клене, як ви співаєте.

НІМЦІ В НОРВЕҐІЇ.
Німецькі жовніри будують залізницю коло Нарвіку в Норвегії.

ІДЕАЛ РОЗБУДЖУЄ ЛЮДИНУ

Коли людина живе собі з дня на день, без ніякої ясно виточеної дороги та цілі в життю, то в її мозку не раз йде боротьба між противниками собі баженнями та думками. Така людина витрачує найбільше часу на те, щоб рішитися зробити якийсь крок в життю. Тож і дійсно сильною та творчою не може бути. Та коли людина живе для якоїсь великої цілі, то завжди має наче провідну зірку перед собою, яка обєднує її всі сили й спрямовує їх в одному напрямку. І тому така людина проявляє більше життя та творчої сили, як людина, що не має ніякого взнеслого ідеалу. Ідеал людину безупинно побуджує до новнішого й щасливішого життя.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ДІТРОЙТ, МІШ. Збори Тов. ім. Івана Франка, від. 146., відбудуться в неділю 9. червня, в год. 12. впол., до 2:30 попол., під ч. 13530 Charest. Проситься бути присутніми на зборах, де ще маємо ваші дивіденди й інші важні справи, котрі мусять бути порішені. Приведіть своїх сусідів на збори або повідомить секретаря, щоби вписав їх в члени У. Н. Союзу, за що отримаєте нагороду. — П. Андрушків.

ДІТРОЙТ, МІШ. Піврічний мітінґ Тов. Запорозька Січ, від. 75., відбудеться в неділю, 9. червня, в 1. годині пополудні, в У. Н. Домі при Мартин ул. Проситься членів прибути начас і поплатити місячні вкладки. Таксамо проситься, щоби кожний привів одного кандидата в члени У. Н. Союзу. — В. Тарас, секр.

ОЛІЕН, Н. Й. Піврічний мітінґ Тов. Запорозька Січ, від. 363., відбудеться 9. червня, в годині 2. пополудні. Всі члени обовязково повинні явитись, бо є багато справ до полагодження. Довгуючих членів проситься, щоби вирівняли вкладки, бо інакше будуть суспендовані. — Г. Підскальний, секр.

РОВЕЙ, Н. ДЖ. Місячні збори Тов. Згода, від. 294.; відбудуться в суботу, 8. червня, вполудне, де звичайно. Просимо всіх прийти. — Н. Гузар, предс.; С. Музика, кас.; Я. Салій, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Місячні збори Тов. „Зоря", від. 69., відбудуться в суботу, 8. червня, в год. 7:30, в „Карпатія Гали", 217 Іст 6. вул. Проситься всіх членів о присутність. — Михайло Ликтей, секр.

МОНЕСЕН, ПА. Збори Бр. св. Ап. Петра й Павла, від. 338., відбудуться в неділю, 9. червня, по обіді. Проситься всіх членів прийти і вирівняти свої довги. — М. Коваль, предс.; Н. Хомош, кас.; Н. Куць, секр.

ЧУЖОМОВНА ПРЕСА — ЛОЯЛЬНА ПІДЧАС ВІЙНИ

У відчиті в Канадійськім Історичним Товаристві в Лондон, Онт., сказав 23 травня вінніпеґський професор Ватсон Кірконел, що беручи зігалом, чужомовна преса в Канаді сильно піддержує Канаду в теперішній війні. „Мала і рухлива група була занята пропаґандою з Німеччини, Італії та Росії, одначе на загал чужомовна преса виявляе лояльність.

Статистичний огляд показує, що на кожну жидівську хату є пересічно три примірники жидівського часопису, а на споді листи стоять німці, у яких є лише один примірник німецького часопису на кожних пять домів. Ще гірше стоїть справа з голяндцями, бо на 150,000 голяндців в Канаді нема ні одного голяндського часопису. Ісляндці мають пересічно по два примірники свого часопису на один дім, українці, мадяри, словаки і фінці по одному, а хорвати, італійці, поляки, шведи, данці й норвежці по одному часопису на кожних два доми.

ТРАГІЧНА СМЕРТЬ ПРОВІДНИКА Т-ВА „ПРОСВІТА" В ЛАШИНАХ

В околиці міста Монтреалу, що називається Лашін, несподівано сталася подія, що потрясла все українське громадянство не лише тамошньої околиці, але й цілого міста Монтреалу. Рано, дня 3 лютого б. р. йшов на роботу громадянин Петро Деркач, голова т-ва „Просвіти" ім. Т. Шевченка у Лашінах. У хвилині, коли він хотів минути трамвайовий шлях, наїхав на нього вагон трамваю і завдав йому на місці смерть. В томуж вагоні їхали на роботу і члени того товариства. В мент вони вибігли з вагону поглянути на жертву, однак в скрівавленому трупі не пізнали свого провідника, а довідалися про це аж тоді, коли про це опубліковане було в пресі.

Останки покійного перед його похороном знаходилися в т-ві „Просвіти", де протягом двох днів прощало його членство цієї організації і численне громадянство. Хоронив римо-католицький священик о. Жан. В часі похорону покійного супроводжали репрезентанти всіх українських організацій, виголошуючи прощальні промови.

Покійний залишив молоду дружину і синка Василька. Відійшов у розцвіті літ на 36 році життя (ур. 31. жовтня 1904 р. у селі Сапова, пов. Підгайці). Відзначувався спокійним характером, приємною вдачею і незвичайними організаторськими здібностями. Після похорону на поминках членство перевело між собою і присутніми гостями збірку на закупно в його память Історії України в англійській мові, що видав СУС. За зібрані гроші закуплено було три примірники цієї історії, з котрих один подаровано для тамошньої просвітянської книгозбірні, другий для книгозбірні Гай Скул і третій для книгозбірні Дженерал Госпітал, уміщуючи на кожній напис про память покійного і імена жертводавців.

На переведеному слідстві, керовничого вагону не признано вини. Про трагічну подію і про діяльність покійного щиршу промову сказав парох української православної церкви всеч. о. В. Слюзар в часі богослуження, виказуючи жертвенність покійного та його щире відношення до цієї національної української церкви-твердині. Сумну цю вістку принято було з молитвою за душу передчасно відійшовшого від нас працівника і взірцевого громадянина.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

У суботу, 1. червня 1940. року, помер у Ню Йорку член Тов. Запорозька Січ, від. 117. У. Н. Союзу,

ІВАН СЕМАН.

Похорон відбудеться в вівторок, 4. червня, в год. 9, рано, з дому жалоби, 105½ St. Marks Place, звідки відпровадять тіло Покійного до церкви св. Володимира, 334 І. 14. вул., а звідти по похоронних відправах на місце вічного спочинку.

Покійний родився 23. грудня 1879. р. в селі Струтин, повіт Золочів, Галичина. Покійний прожив 61 років. До Тов. вступив 13. березня 1904. р., а до У. Н. Союзу 31. серпня 1917. Покійний був активним членом в Товаристві.

Оставив у смутку жену Анну і четверо дітей: Івана, Софію, Стефанію й Богдана та зятя Івана.

Хай земля, хоч не рідна, буде Йому пером!

Гр. Стефанишин, фін. секр.

ПЕРЕПИСКА

СТЕФКО: прошу Тебе, напиши до мене на мою постійну адресу: 129,1,3
212 EAST 10th ST., Apt. 10,
NEW YORK CITY.
Микола.

ТАРЗАН, ч. 18. Захоплення Маріки.

Слідкуючи пильно крізь вікно кабіни за рухами цього напів нагого велитня, Маріка діставала приємного зворушення.

Але коли він подряпався вгору, по шнурах, вона почула внизу погану лайку моряків, в якій вони згадували його назвища.

Тарзан! Отож це був він! З приємним биттям серця Маріка вийшла на поклад корабля.

Над нею — Тарзан упорювався з линвою, коли саме один із моряків, придержуючись стовпа, підняв на нього сворінь, або його вдарити.